

думку, повинно передбачати:

- залучення учнів до системи духовних цінностей українського народу;
- розвиток творчого потенціалу кожної дитини, реалізація її нахилів і здібностей у різних сферах діяльності і спілкування;
- формування загальнолюдських норм духовної моралі (любові, віри, надії, доброти, милосердя, взаєморозуміння, терпимості, інтелігентності);
- розвиток внутрішньої свободи, здатності до об'єктивної самооцінки і саморегуляції поведінки тощо.

В українській теорії та практиці кінця XIX століття та початку XX вперше цілеспрямовано звернута увага на "атмосферу шкільного життя", "дух" школи, як виховний засіб. Було доведено, що саме це є однією з умов вірної організації навчання, показником рівня навчально-виховного процесу, засобом виховання дітей. Зрозумілим для сучасників є чітко визначені своєрідні освітньо-виховні завдання, які на думку І.Огієнка, повинен реалізувати вчитель у процесі навчання. А саме:

- виховання народності;
- розумове виховання;
- виховання морально-вольових якостей ("моральної чуткості душі", "чесності", розумних потреб, "почуття обов'язку", "добррозичливості до людей", "християнської смиренності", працелюбності тощо). "Маючи всі ці чесноти, як дари віри, людина легко спасається, цебто досягає щастя й спасіння в Бозі" [4].

Пошук шляхів більш ефективного виховання учнів сьогодні ведуться на основі ідей демократизації і гуманізації педагогічної діяльності, системного підходу до її організації. Удосконалення цієї роботи залежить від оновлення системи освіти на духовно-національній основі. Без таких засобів виховання, що ввібрали в себе досвід тисячолітнього буття народу, як без коріння чи фундаменту не може повноцінно розвиватися ні родинне, ні громадське виховання, ні педагогічна наука.

Отже, проблема формування цінностей має виключно важливе значення для розвитку України в умовах розбудови її державності, демократичності в атмосфері руйнування колишніх пріоритетів у політиці, економіці і особливо в духовному житті нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іларіон. Хвалімо Бога українською мовою! - Вінніпег, 1962.- С.4.
2. Матеріали Кам'янець-Подільського міського державного архіву.Ф.582. оп.І, Од.зб.3. Арк. І3.
3. Іларіон. Українська культура і наша Церква. Ідеологія, української православної Церкви. Жителіс.— Вінніпег, 1991.— С.10.
4. Іларіон. Віра. Слово во время люте.— Холм, 1944. — С.16.

Віра ВИХРУЩ_(ЗМІСТ 224)

ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ОСНОВ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ. П.РЕДКІН.

Петро Григорович Редкін (1808-1891) народився в місті Ромнах Полтавської губернії. Батьки його були малоросійськими дворянами і заможними поміщиками. Спочатку Петро Григорович навчався вдома, а потім його віддали до Роменського повітового училища, де викладання було поставлене дуже добре завдяки вдалому підбору вчителів. Енциклопедичною освітою Редкін зобов'язаний Ніжинській гімназії вищих наук князя Кушеляова-Безбородько, а також Московському Університетові, на етико-політичне відділення якого він вступив у 1826 році. Великі здібності студента привернули увагу викладачів. У 1828 році Редкін іде у Дерпт з метою підготовки до професорського звання. Перебуванню у Дерпті він зобов'язаний вивченням німецької та класичних мов. З 1830 по 1834 рік Петро Григорович Редкін слухає лекції Гегеля, Савін'ї, Раумера, Ганса у Берлінському університеті, вдосконалюється у знаннях класичних мов, вивчає англійську, італійську, іспанську, довершує свою загальну та спеціальну юридичну освіту. Після повернення з-за кордону він складає іспит на ступінь доктора права і призначається у Московський Університет читати лекції з енциклопедії права. Професорська

діяльність Редкіна, яка тривала до 1848 року, принесла йому славу талановитого лектора і вченого. Причини його уходу з кафедри залишаються до кінця не з'ясованими, але навіть в період, вільний від викладацької діяльності, тобто до 1863 року, Петро Григорович активно співпрацює із “Журналом для виховання” та журналом “Учитель”, продовжує редагувати “Бібліотеку для виховання”, роботу над якою розпочав ще у 1843 році. З 1863 року П.Редкін стає професором С.-Петербурзького Університету по кафедрі енциклопедії законодавства, де працює до 1882 року, одночасно виконуючи (1873-1876 рр.) і обов'язки ректора цього закладу. Редкін довгий час головував у С.-Петербурзькому Педагогічному товаристві, членами якого були М.Пирогов, К.Ушинський, В.Стоюнін, О.Воронов, О.Головнін, К.Ушинський, який слухав його лекції, відгукувався про них і про вплив самого лектора із великою вдячністю. Головною метою викладання Редкіна був розвиток у слухачів любові до науки, почуття правди і справедливості, вироблення чіткої логіки і послідовності, наукового спрямування, яке б ґрунтувалося на вивченні першоджерел. Саме цими ідеями проникнуті і педагогічні праці.

У педагогічній літературі 40-х років, заповненій переважно рекомендаційно-практичними вказівками з питань виховання, стаття П.Редкіна “На чем должна основываться наука воспитания” (1845 р.) стала першою спробою дати схематичний начерк педагогіки як теоретичної науки в дійсному розумінні цього слова. Протестуючи проти рецептурного характеру тогочасної педагогіки, що було традиційним для німецької школи і пануючих у той час поглядів на педагогічну діяльність як таку, яку можна опанувати тільки через практику, він пише: “Ця наука виховання не замінюється тим, що звичайно зветься школою життя ..., школа ця здебільшого занадто пізня, та і не кожному випадку щастя пройти її. Те ж, що власне називається вихованням, і своєчасне, і не випадкове. Наука виховання не замінюється також і тим, що називається вродженим тактом, або що набуто простою довготривалою навичкою. Вихователь не повинен покладатися на таких ненадійних керівників. Не завжди навмання, без світла науки можна відкрити пряму дорогу до мети, і не завжди подальше життя може залагодити недоліки першого виховання... педагогіка у справжньому своєму значенні повинна бути також і наукою позитивною, дослідною, і наукою філософською, яка ґрунтується на засадах розуму”... [2, 62-63].

Жива, як саме життя, педагогіка повинна пробуджувати мислення в кожному, хто тільки звик мислити. Її положення не можуть бути загальними фразами, а так би мовити, темами для роздумів. Правда, скористатися правилами, викладеними в педагогіці, зможе у достатній мірі той, хто їх сам у собі знову переосмислить; оцінить же їх і підтвердить тільки людина із достатнім запасом практичних відомостей, які поєднують погляд всебічний, глибокий і світлий” [2, 63].

Філософське осмислення педагогічних проблем дозволяє авторові створити свою концепцію теорії нової педагогіки. Єдиної думки щодо спрямування філософських поглядів П.Редкіна немає. Деякі вважали його раціоналістом, а за свідченням О.Герцена, з яким Редкін мав дружні стосунки, він був глибоким ідеалістом. Але всі сходяться на думці, що Петру Григоровичу було притаманне прагнення в усьому дійти до досконалості, до глибини явищ, стосувалося це педагогічних чи юридичних проблем. Тому у статті “На чем должна основываться наука воспитания” П.Редкін не тільки знайомить читачів із вченням Браубаха (стаття була написана як відгук на книгу німецького педагога Браубаха “Основи педагогіки” (1841р), а й висловлює свої думки щодо виховання, бо як зауважує автор, “пан Браубах писав для Германії, — я пишу для Росії”.

П.Редкін вважає, що педагогіка у дійсному своєму значенні повинна бути ще і наукою філософською, яка ґрунтується на засадах розуму. Суть її становить не у викладі окремих фактів, випадків досвіду, а у розвитку загальних, основних законів явищ, “... у розвитку думки, якою дихають факти, і без якої усі факти не життєздатні, не мають значення для мислячої людини”, “не існують для духовної її свідомості”.

У Редкіна єдність мислительного й дослідного елементів — це та методологічна основа, на ґрунті якої долається в науці і однобічність вульгарного емпіризму, і поверховість раціоналізму. Ці ідеї стали основою для педагогічних праць його учня, К.Ушинського, який уточнюючи позиції свого вчителя, вироблені у процесі спілкування з найкращими представниками європейської педагогічної думки, писав, що не самі факти по собі

перетворюються у педагогічну досвідченість, у науку педагогіку; що факти "... повинні узагальнитися, стати думкою, і вже ця думка, а не сам факт, стане правилом виховної діяльності педагога... Для розуму сам факт не має значення, — важливим є тільки ідеальний бік факту, думка, що виводиться з нього і ним підкріплюється. Зв'язок фактів у ідеальній формі, ідеальний бік практики і буде теорією у такій практичній справі, як виховання" [6, 18-19].

Погляд на педагогіку як на органічне поєднання наукових знань із практичним досвідом, де перше є основою і фундаментом, було для вітчизняної педагогіки середини XIX століття новим і нетрадиційним. На жаль, ця ідея так і залишалася ідеєю. Її не було використано ні у підготовці вчителів на території імперської Росії, ні у подальшій розробці основ наукової педагогіки і зокрема дидактики. В той же час свою думку про необхідність зробити педагогіку наукою і практикою виховання П.Редкін висловлюється достатньо чітко: "... той, хто викладає педагогіку як науку повинен пам'ятати, що вона, крім теоретичної ваги, має і практичне значення; практичні педагоги не повинні забувати, що задля виправдання свого імені вони зобов'язані вивчити педагогіку як науку; нарешті і ті, і інші педагоги повинні переконатися, що для ґрунтового викладу і вивчення педагогіки необхідно встановити верховну ідею цієї науки... — виховуй таким чином, щоб твій вихованець став своїм власним вихователем (за словами Браубаха) [2, 67].

Виховання і навчання перебувають у тісному взаємозв'язку, незважаючи на відмінності між ними, вони здійснюють взаємний вплив, тому виховання повинно бути повчальним, а навчання виховуючим. Навчання тоді буде виховуючим, коли не тільки повідомлені "матеріальні знання", а й у самому повідомленні і через нього учень стає здатним самостійно розвивати власне мислення.

Освіта повинна мати загальний характер, тобто розповсюджуватися на всіх людей, що особливо важливо, стосуватися всієї особистості людини в цілому, всіх її природних схильностей і здібностей. Виховуюче навчання повинно спрямувати її до доброго, до того, у чому полягає призначення людини, щоб вона зберегла у собі образ Божий і уподібнилася своєму першообразу. Це і є основним завданням освіти. В той же час кожна людина має свої особливості, призначає себе до певної діяльності, займає у суспільстві певне положення, тому освіта повинна бути разом з тим і індивідуальною, особистою.

У статтях "Что такое воспитание" та "С чего начать?" (опублікованій вперше в "Журнале для воспитания" (1857)) П.Редкін наголошує, що питання про освіту він сприймає не як старе, а як нове, для Росії питання про народну освіту. На його думку "освіта ніяк не може бути насправді не народною тому, що людина постійно набуває її під непереборним впливом тих постійних особливостей, того характеру, яким відрізняється його народ від інших народів" [5, 138].

Про складність визначення повної суті цього поняття "освіченість" П.Редкін пише: "...ще немає визначення освіченості, яке б визнавали всі. Особливі труднощі пов'язані з тим, що ті, хто визначає подібні поняття, неминуче вносять в нього не одні загальні, незмінні, але і конкретні риси свого народу, своєї партії і, навіть, своєї особистості" [4, 247]. Розмірковуючи про феномен взаємодії суспільного і особистого у формуванні освіченої людини, він приходять до висновку: як і освіченість кожної людини ґрунтується на її фізичному розвитку і на володінні всіма необхідними матеріалами, культура народу або всього століття має матеріальну основу, на якій вже височить духовна освіта як окремих осіб, так і всього народу, людей взагалі" [4, 248]. Тому, щоб визначити сутність освіти і конкретну характеристику освіченої людини даного суспільства, необхідно знати особливості цього суспільства. Редкін визначає їх таким чином: "Дух нашого суспільства проявляється переважно у прагненні до вільного розвитку своєї особистості, до вільної самодіяльності спільнот і громад, до асоціації або вільного об'єднання осіб через тотожність їх інтересів і занять, до гуманності людяності ... до рівності всіх перед законом і суспільством ..., до народності або поєднання одноплемінників у єдине ціле в усіх відношеннях, — ... тобто до розумової, моральної, громадянської та політичної свободи всіх і кожного..." [4, 248].

Таким чином, в основі виховання і навчання, на думку П.Редкіна, лежать загальний і особистісний фактори. Знаючи загальні закони розвитку особистості, вчитель повинен спрямувати увесь свій вплив на те, щоб спонукати сили вихованця на його власний природний розвиток, без якого неможлива освіта. Але це не є ні єдиною, ні, навіть, найголовнішою

задачею виховання і освіти. Вона передбачає повідомлення вихованцеві того, що потрібно для його “самодіяльної і самостійної освіти”. Це повідомлення повинно бути не механічним, а динамічним, тому що вихованець може стати освіченим, перетворити “свою власну тваринну природу у духовну” тільки за рахунок власних зусиль. Суть справжньої освіченості ледь вловима, її не можна охарактеризувати словами. Вона проявляється у благородстві характеру, у міцності переконань, у живості і свіжості почуттів, у логічності мислення, у твердості волі, у ширій відданості всьому прекрасному і доброму тощо. “Сформувавши всю людину — означає розвинути в ній всю природу її таким чином, щоб вона досягла свого призначення, розвинути в ній не тільки тіло але і духовні здібності, її почуття, схильності, бажання, її волю, мислення, словом, все в ній, відповідно до моральної достоїнності природи людини” [2, 71], — пише П.Редкін.

Виховання без участі волі вихованця не може зробити його моральним. Виховувати людину, пригнічуючи її самостійність, не розвиваючи її поступово, означає, на думку Редкіна, “... суперечити своїй власній загальній меті виховання”, “прагненню виховувати так, щоб ... вихованець не мав з часом потреби у вашому вихованні, тобто щоб він поступово все більше і більше набував здатності бути власним своїм вихователем.” [2, 66].

Щодо навчання як особливого процесу, ця мета звучить таким чином навчати — означає досягнути того, щоб після закінчення навчання учень міг сам продовжувати вивчення того, до чого раніше одержав належне наставництво” [2, 67].

Навчання як процес розглядається П.Редкіним у двох аспектах: 1) щодо змісту повідомлених наукою відомостей, які є її матеріалом (матеріальний напрямок); 2) щодо впливу, який наука має на розвиток учня (формальний напрямок). Враховуючи існування цих двох напрямків навчального процесу, вчений виводить важливий закон дидактики — “... зміст науки разом з тим і діє, тому матеріальне навчання має і формальний бік”, навпаки, формальне може не мати ніякого матеріального впливу” [2, 67].

З формального боку вчений відрізняє дію внутрішньої істини повідомленого матеріалу від тієї дії, яка є наслідком самого способу навчання, або одного тільки метода. Наприклад, навчаючись читати, учень (матеріально) виробляє навичку читання, (формально-матеріально) не тільки навчається зосереджувати увагу на предметі, але й робить певні висновки, формально вправляє “вищу мислительну здатність”. У зв’язку з різним впливом на особистість самого процесу навчання виділяються і “види навчання”. По-різному звучить щодо кожного з них і основний закон дидактики: 1) для формальної мети — навчання повинно бути таким, щоб учень одержав належний напрямок і можливість сам йти вперед, коли навчання закінчиться; 2) для матеріальної мети — навчання повинно бути таким, щоб повідомлені знання ніби розвивалися самі собою, щоб у повідомленому знаходилися “основи або зерна для подальшого самостійного вивчення предмета”.

Редкін [2] поділяє всі науки на позитивні або історичні (у широкому значенні) і філософські. Будь-яка наука, на його думку, теж може розглядатися з цих позицій. Специфіка науки відбивається на змісті “верховної істини дидактики” щодо неї. Так стосовно філософських наук вона виражається таким чином: а) у формальному плані — вчити так, щоб мислительна діяльність учня набула навички і напрямку для подальшого самостійного розвитку. Для позитивних або історичних наук основний закон дидактики П.Редкін формулює таким чином: а) у формальному плані — вчити так, щоб пам’ять учня постійно підкріплювалася, а сам він був здатний відповідно до даного напрямку додавати до попереднього запасу відомостей ті, що здобуті ним самостійно; б) у матеріальному плані — викладай факти так, щоб в них були зерна подальшого розвитку, щоб учень міг сам розширювати і поповнювати коло своїх знань, міг легко поєднати нові знання із повідомленими раніше, внести їх до складу засвоєних відомостей. Очевидним є те, що і філософські, і історичні (позитивні) науки повинні бути спрямовані на формування самодіяльної особистості і виховання її самостійності. Щоб забезпечити мету навчання, вчитель повинен дотримуватися головного правила навчання: “робити все, через що може розширитися коло пізнання і збагатитися запас відомостей учня”. Головним засобом для цього є “збагачення таких пізнань”.

У своїх роботах П.Редкін диференціює поняття “навчання” і “викладання” [2]. Викладання теж має свою мету, головне правило і головний засіб. Головною метою викладання

є “зміцнення і підвищення шляхом вправлення і діяльності пізнавальної здатності учня.” Вчитель у своїй роботі повинен пам’ятати про головне правило: “роби все, через що сила пізнавальної діяльності збільшується”. Головним засобом для нього є “збільшення рухливості мислення”.

Своєрідним є розуміння Редкіним того, як навчання впливає на особистість. З одного боку воно розвиває пам’ять і “забезпечує пізнання того, що повідомляється ззовні”: в цьому зміст, предмет і матеріал для мислення. З іншого боку навчання впливає на мислення і веде до самопізнання. “Це самопізнання, — пише П.Редкін, — відбувається або розумом, який діє пасивно, таким чином, що думка є тільки дозволеними відчуттями; або розумом, який діє активно, а думки не обґрунтовуються ніякими відчуттями. Таким чином, навчання має вплив на чуття та волю учня через знання, бо чуття і воля здатні до освіти, а освіта відбувається і повинна відбуватися через мислення” [2, 70]. В той же час вчений зауважує, що виховання не повинно бути “зовнішнім механічним наповненням вихованця різними відомостями, моральними правилами та ідеями, але їй не повинно обмежуватися одним збудженням внутрішніх сил вихованця”. На жаль, відзначає він, багато вихователів саме так розуміють виховання і навчання і не зважають на необхідність розвитку його самостійності, а всю задачу навчання і виховання бачать у наукуванні, дресуванні та повідомленні так званих “позитивних відомостей” у формуванні людини “ззовні”. Вважати, що виховання повинно ґрунтуватися тільки на збудженні, — пише П.Редкін, — означає віддавати учня природі і природним його силам; а це ніколи не приведе його до справжньої освіченості” [5, 272]. Тому виховання і навчання повинні повідомляти все необхідне для самодіяльності і самостійної освіти вихованця у динамічній формі, тобто таким чином, щоб він міг стати освіченим за рахунок власних зусиль.

Взаємодія виховання і навчання забезпечує за змістом і спрямованістю у різні періоди життя освіту людини: “Основа загальної, початкової освіти є спільна для всіх людей людська особистість, а основою подальшої спеціальної освіти є особлива особистість окремого громадянина” [5, 111].

Але у будь-якому випадку головним завданням освіти “... вивчити природу людини і її призначення, щоб будь-яке відхилення від прямого шляху, який веде до призначення, усунути з самого початку і знову спрямувати людину на вірний шлях, застосовуючи відповідні засоби” [2, 71].

Педагогічна творчість Петра Григоровича Редкіна набуває для дидактики важливого значення саме через його спробу вперше розробити теоретичні засади цієї науки. Але цінними є також і ті окремі думки, які він як автор оглядів зарубіжних джерел висловив щодо окремих питань виховання і навчання. Зокрема, у статті “Обзорение педагогической литературы” (1857) крім огляду фундаментальних праць з історії педагогіки переважно німецьких авторів, автор зупиняється і на питаннях психології, історії організації навчання, детально аналізує дидактичну теорію Дистервега.

Впродовж 1863 року, під час співробітництва П.Редкіна у журналі “Учитель” (за редакцією І.Паульсона та М.Весселя), була надрукована серія статей під загальним заголовком “Современные педагогические заметки”. Статті мали на меті ознайомити читачів з передовими течіями у тогочасній германській педагогічній журналістиці. Вся серія складається з 47 нарисів на різноманітні теми, у тому числі і дидактичні. Вони виникли під впливом перегляду передових педагогічних журналів. Один з них мав назву “Берлінські листки” і видавався В.Тило, зятем А.Дистервега, а два інших, — “Рейнські листки” і “Педагогічний літопис”, — видавалися самим А.Дистервегом. П.Редкін переглянув журнали за 17 років. Про завдання виконаної роботи він писав: “Нашими нотатками ми спробуємо замінити для наставників, батьків і всіх бажаючих займатися вихованням і навчанням дітей читання у оригіналі іноземних педагогічних журналів. Зміст їх передано буде у виписках і цитатах з доповненнями, які необхідні, щоб читачі могли скористатися прочитаним без будь-яких інших літературних посібників, або ж цей зміст стане для нас тільки матеріалом, основою для власних нотаток, тільки темою, щодо якої ми запропонуємо власний погляд... Не зайвим буде попередження, що маючи на увазі російського читача, ми будемо передавати все не інакше, як із вказівкою на певне застосування до потреб вітчизняних” [4, 123]. У інших місцях своїх нотаток автор писав, що матеріали з журнальної літератури Германії передаються ним не у простому перекладі, а у

самостійній обробці. Він бере статтю за матеріал чи основу, або навіть привід до висловлювання своїх думок і поглядів. Слід сказати, що нотатки і характер викладу в них не були систематичними. Сам автор пояснював це тим, що його матеріали тільки готують до подальшого більш глибокого і всебічного ознайомлення читачів із зарубіжним європейським досвідом.

У аналізі основ нової германської педагогіки П.Редкін перш за все бачить ті її риси, які є прогресивними у порівнянні із старою школою: “Стара німецька школа пригнічувала розум, нова розвиває його... Стара школа заперечувала і відкидала значення природи й освіти для практики дійсного реального життя; нова переконана у важливості життя в природі і у необхідності зрозуміти і пізнати її істини; в усьому вона баче необхідність зі освіти людини для життя ... Стара школа буде школою теоретичного і навчання; нова школа є школою практичної діяльності. Стара школа співставляє без зв'язку навчальні предмети один біля одного; нова поєднує їх органічно і генетично... Стара школа перетворювала учнів у рабів своїм деспотичним характером у навчанні дисципліні; нова має на меті розвиток людської природи за її законами і формування характеру через розумну дисципліну” [4, 248].

Цей своєрідний порівняльний аналіз дозволяє визначити проблеми, які є більш актуальними для вітчизняної педагогіки середини ХІХ століття. Тому П.Редкін зупиняється на них більш детально, висловлюючи свою позицію і адаптуючи зарубіжний досвід до наших умов. Серед дидактичних проблем розглядаються такі: виховуюче навчання (нотатки 4, 6, 7, 16, 20, 32, 36), спілкування вчителя і учнів (нотатки 6, 7, 19), навчальна література (нотатки 22, 29), організація навчальної роботи учнів (нотатки 35). Вони розробляються в руслі ідеї самодіяльності учнів, необхідності врахування загальних закономірностей розвитку та індивідуальних особливостей людини, на засадах нової педагогіки. Але слід зазначити, що ці нотатки, як і проаналізовані раніше статті, мають теоретичний і більш філософський характер, що, очевидно, і було метою педагогічних роздумів П.Редкіна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демков М.И. История русской педагогики. — М.: тип. Московского Университета, 1909. — С.321-333.
2. Редкин П.Г. На чем должна основываться наука воспитания// Журнал для воспитания. — 1846. — Отд. II, Ч. III.
3. Редкин П.Г. Обзор педагогической литературы/ Редкин П.Г. Избранные педагогические сочинения. — М.: Учпедгиз, 1958.
4. Редкин П.Г. Современные педагогические заметки. Ст. 40 образованность, цивилизация, культура и дух времени/ Редкин П.Г. Избранные педагогические сочинения, — М.: Учпедгиз, 1958. — С. 247-249.
5. Редкин П.Г. С чего начать// Журнал для воспитания. — 1846. — Отд. II, Ч. III.
6. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: В.11 т.т. — Т. II. — С.18-19
7. Чижевский Д.М. Нариси з історії філософії на Україні. — Нью-Йорк, 1991. — С.86.

Юрій ПОЛІЩУК_(ЗМІСТ 224)

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ І ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ (ХІХ — поч. ХХ ст.)

До перших молодіжних товариств на західноукраїнських землях, які на практиці почали здійснювати військово-патріотичне виховання підростаючого покоління, насамперед, слід віднести буковинські студентські корпорації «Запороже» і «Чорноморе». Відзнакою корпорацій був герб, на якому розташовувався її клич у корпоративних кольорах. Так, товариство «Запороже» мало клич «Борімося – поборемо!» і малиново-біло-золоті барви. Корпорація «Чорноморе» – синьо-золоті кольори і клич «Честь — Україна — товариськість!»

Відзнаками членів зазначених товариств були шапка і стрічка. При відповідних урочистостях кожний член мав право носити корпоративний святковий набір з певними відмінностями, що відповідало статусу конкретної особи в корпорації.

Святковий набір складався з козацької стрічки (малиново-біло-золотої в «Запорожу» і синьої в «Чорноморі»), білих шкіряних рукавичок, чорних лакованих чобіт і шаблі.

Члени корпорацій поділялися на звичайних: юнаки, козаки, «батьки» та надзвичайних: